

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Ірина ГРУЩИНСЬКА

СЕРІЯ “ЦІКАВЕ ПРИРОДОЗНАВСТВО”

ПОРИ РОКУ

ЛІТО

*Ведення спостережень
за природою*

1–4 КЛАСИ

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 74.262.0(я.71)

Г90

СЕРІЯ “ЦІКАВЕ ПРИРОДОЗНАВСТВО”

Рецензенти:

молодший науковий співробітник Інституту зоології
імені І.І. Шмальгаузена НАН України

Фесенко Г.В.

старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
Київського міського педагогічного університету ім. Б.Д. Грінченка

Андрусенко І.В.

кандидат біологічних наук, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання

Національного педагогічного університету

ім. М. Драгоманова

Телецька Л.І.

Грущинська І.В.

Г90 Пори року. Літо/Ведення спостережень за природою.
1–4 кл. — Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2009. — 128 с.
(Серія “Цікаве природознавство”)

ISBN 978-966-408-552-3

У посібнику запропоновано різні способи організації спостережень за природою влітку. Подано цікавий матеріал про рослини та тварин рідного краю, практичні завдання, багатий літературознавчий матеріал про літо (вірші, загадки, прислів'я та приказки), народні прикмети, правила безпечної поведінки в природі.

Для детальних спостережень радимо вести щоденник, в якому фіксувати дату певного явища або процесу та зображувати його у вигляді малюнка чи схеми.

Для учнів та вчителів загальноосвітніх шкіл, вихователів груп продовженого дня, студентів педагогічних закладів освіти.

ББК 74.262.0(я.71)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-0838-9 (серія)
ISBN 978-966-408-552-3

© Грущинська І.В., 2009
© Навчальна книга – Богдан,
макет, художнє оформлення, 2009

Хочете стати справжніми знавцями рідної природи? Для цього потрібно навчитися спостерігати. Тобто дивитися і бачити, побачивши, дивуватися, а здивувавшись, поставити запитання й шукати на них відповіді. І тоді крок за кроком мудра й вічна природа відкриватиме вам свої таємниці.

Допоможе вам вести спостереження за літніми змінами в житті природи поважний пан у смугастому оксамитовому дорогому фракку. Він — дослідник природи, знавець народних звичаїв, музики, поезії і завзятий мандрівник. Зазвичай усюди літає, в кожному квітку і шпарину заглядає і прискіпливо вивчає. Любить він побешкетувати, загадки порозгадувати, але часом нападає на нього нудьга, тоді він невдоволено гуде, за що й отримав своє прізвисько Гудима.

Здогадалися, хто буде вашим помічником? Правильно. Це допитливий пан Джміль.

РОЗДІЛ 1

The background is a light green and white floral pattern. It features stylized green vines with leaves and various colorful flowers in shades of yellow, orange, blue, purple, and green. Several butterflies in various colors (yellow, red, blue, purple) are scattered throughout the design. The text 'ЛІТНІ МІСЯЦІ' is written in a bold, red, stylized font with a slight shadow effect. The text is positioned in the center of the page, with a small butterfly illustration integrated into the letter 'І'.

ЛІТНІ МІСЯЦІ

1. ЯК ВИНИКЛА НАЗВА МІСЯЦЯ ЧЕРВНЯ?

Червень відкриває тепле, барвисте літо.

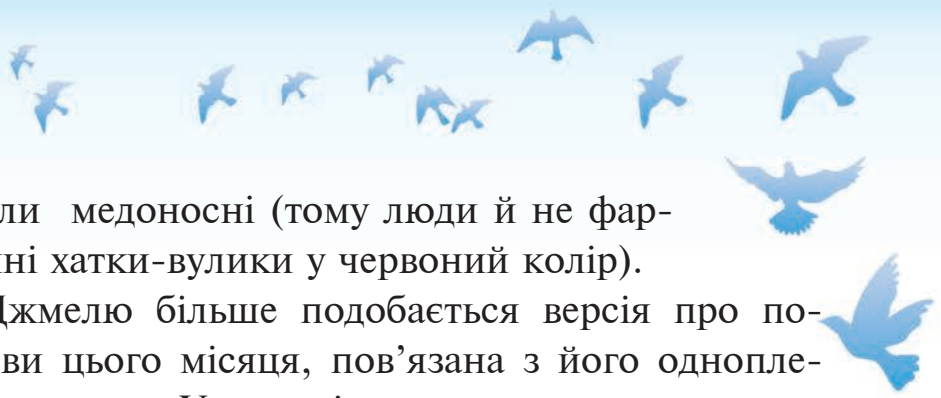

Червень! Червень! Дні веселі,
Тріумфуюча трава!
Тільки джміль з віолончелі
Звуки смутку добува.

Дмитро Павличко

Наш друг Джміль замислився: “Чому люди перший місяць довгоочікуваного літа називали червнем?” Є над чим поміркувати, бо про походження назви існує багато припущень. Найпростіше таке: перший місяць літа отримав свою назву від буйного цвітіння червоного маку, зачервонілих ягід суниці лісової, достиглих соковитих червоно-чорних черешень або кисло-солодких вишень, що починають визрівати у червні. Або, може, назва пов’язана з тим, що у цей період року настають найдовші дні літнього сонцестояння. Видається, що саме у червневі дні сонце світить найяскравіше. Недарма ж кажуть: “Червень літо зарум’янив”. Хоча нашому герою ці обидві версії не до вподоби, адже він не бачить червоних барв, так само як і його близькі родички —

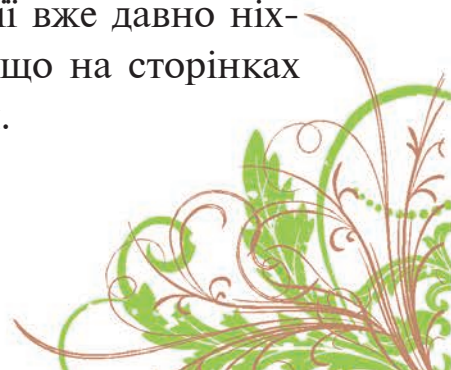
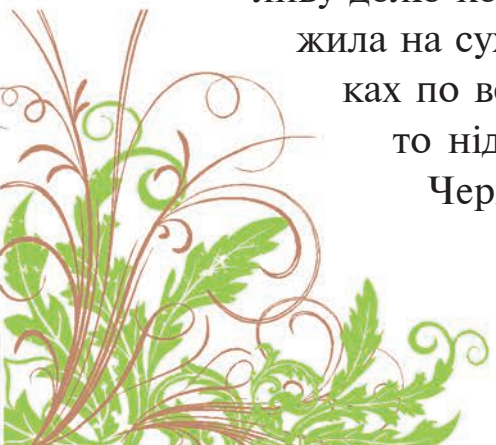

свійські бджоли медоносні (тому люди й не фарбують бджолині хатки-вулики у червоний колір).

Особисто Джмелю більше подобається версія про походження назви цього місяця, пов'язана з його одноплемінниками комахами. У червні вони починають масово розмножуватись, а люди чомусь неправильно називають личинок комах червами.

— Хіба ж то черви? — продовжує невдоволено гудіти Джміль-Гудима. — Яке неподобство! Щоб гусінь метеликів шкідливими червами називати? Можливо, це бджолярі дали назву місяцю червню, вони вже точно знають, що саме в цей час бджолині матки найактивніше відкладають яйця, а з них вилуплюються личинки, яких вони також чомусь червами називають. — Але найбільш вірогідним, на мою думку, — далі міркував Джміль, — є походження назви червня від комах червеця-кошенілі. У давнину її використовували для виготовлення цінного червономалинового барвника — карміну. Ним фарбували вовну, льон, бавовну та вироби з них. Нитки для вишивання українського вбрання та рушників також фарбували барвником, отриманим із червеця. Тож таке широке розповсюдження цього промислу, можливо, й сприяло виникненню назви місяця червня.

При цій думці Джміль-Гудима пригадав нещасливу долю комах **кошенілі польської**, яка колись жила на сухих лісових галявинах та піщаних луках по всій Україні, а тепер її вже давно ніхто ніде не зустрічав, хіба що на сторінках Червоної книги України.

2. ЯК ВИНИКЛА НАЗВА МІСЯЦЯ ЛИПНЯ?

Добре, що хоч про походження назви місяця липня довго розмірковувати не доведеться, бо відразу зрозуміло, що назва пов'язана із цвітінням липи. Однак не все так просто, як видається на перший погляд. Адже розпочинає цвісти липа серцелиста, найпоширеніша в наших лісах, у другій половині червня.

Ще раніше, днів на десять, зацвітає інша порода липи — липа європейська. Це дерево частіше можна побачити у природі в західних районах України та у парках, де його спеціально висаджують за красу крони та запашний медоносний цвіт.

Існує ще й третій вид — липа широколиста. Але вона також цвіте у червні. Якщо липи цвітуть у червні, то чому ж тоді виникла така назва середнього літнього місяця? Є над чим і тут поміркувати, — подумав допитливий пан Джміль. — Липа — улюблене дерево в Україні не лише людей, а й комах. Полюбляють липовий цвіт бджоли. Іноді

